

Розгон О. В. Стягнення аліментів на утримання повнолітніх доньки або сина, що продовжують навчання за рішенням суду. Науково-практичний журнал «Мала енциклопедія нотаріуса». № 4. 2019. С. 86-95

Ольга Розгон,
кандидат юридичних наук, доцент, сертифікований експерт НААУ,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку Національної академії правових наук України

СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА ПОВНОЛІТНЮ ДОЧКУ, СИНА, ЯКА ПРОДОВЖУЄ НАВЧАННЯ, ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

Правовідносини щодо обов'язку батьків утримувати повнолітню дитину у період навчання регулюються гл. 16 СК України, яка, зокрема, передбачає обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, шляхом сплати аліментів (статті 199–201 цього Кодексу).

За сімейним законодавством України передбачаються два порядки стягнення аліментів на дитину: добровільний і судовий.

Згідно зі ст. 200 СК України суд визначає розмір аліментів на повнолітніх дочку, сина у твердій грошовій сумі та (або) у частці від заробітку (доходу) платника аліментів, з урахуванням обставин, зазначених у ст. 182 цього Кодексу.

При визначенні розміру аліментів, який має виплачувати один із батьків, суд бере до уваги можливість надання утримання другим із батьків, дружиною, чоловіком та повнолітніми дочкою, сином.

Аліменти можуть стягуватися шляхом відрахувань із заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів боржника. Розмір аліментів має бути необхідним і достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини (ст. 70 ЗУ «Про виконавче провадження»¹).

Індексації підлягають й аліменти тому, що стягуються із грошових доходів громадян, отриманих ними у гривнях на території України, які не мають разового характеру. Індексація грошових доходів проводиться відповідно до Порядку проведення індексації грошових доходів населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 р. № 1078.

Статтею 199 СК України встановлено, що, якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання та у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років, за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу. Аліменти, отримані на дитину, є власністю дитини.

Право на звернення до суду з позовом про стягнення аліментів має той із батьків, з яким проживають дочка, син, а також самі дочка, син, які продовжують навчання.

Стягнення аліментів на утримання дитини, яка продовжує навчання, є одним зі способів захисту інтересів дитини, забезпечення отримання нею коштів, необхідних для її життєдіяльності, оскільки на період навчання вона не має самостійного заробітку і потребує матеріальної допомоги з боку батьків.

Виходячи зі змісту статей 191, 200 СК України, аліменти присуджуються рішенням суду від дня подання позову. Як було вказано вище суд *визначає розмір* аліментів на повнолітніх дочку, сина у твердій грошовій сумі та (або) у частці від заробітку (доходу) платника аліментів. Частина заробітку (доходу) матері, батька, яка стягуватиметься як аліменти на повнолітніх дочку, сина, визначається судом з урахуванням обставин,

¹ Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII // Голос України від 05.07.2016 р. — № 122–123.

зазначених у ст. 182 цього Кодексу.

Пленум Верховного Суду України надав роз'яснення щодо підстав виникнення обов'язку батьків щодо утримання своїх повнолітніх дітей, які продовжують навчання.

Так, п. 20 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» № 3 від 15.05.2006 р. роз'яснено, що обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчатися після досягнення повноліття (незалежно від форми навчання), виникає за обов'язкової сукупності таких юридичних фактів:

- 1) досягнення дочкою, сином віку, який перевищує 18, але є меншим 23 років;
- 2) продовження ними навчання;
- 3) потреба у зв'язку з цим у матеріальній допомозі;
- 4) наявність у батьків можливості надавати таку допомогу.

Проаналізуємо перший юридичний факт. Так, за матеріалами справи² встановлено, що ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини — дочки ОСОБА_3, в сумі 10000 (десять тисяч) гривень щомісячно із дня пред'явлення позову до суду і до досягнення дитиною повноліття, а у випадку продовження навчання — до досягнення дитиною 23 років, але не менше 50 відсотків мінімального прожиткового рівня для дитини відповідного віку. Суд установив стягувати з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 аліменти на утримання неповнолітньої дитини — дочки ОСОБА_3 у твердій грошовій сумі в розмірі 2027 (дві тисячі двадцять сім) грн. 00 коп. щомісячно, починаючи з 01.11.2018 р. і до досягнення дитиною повноліття.

Як бачимо, суд по даній справі призначає утримання тільки на підставі встановлених фактів та відповідних, наявних на даний час правовідносин і тільки щодо неповнолітньої дитини.

Розглянемо другий юридичний факт: продовження навчання.

Для стягнення аліментів на дитину, яка навчається після досягнення повноліття, необхідним є встановлення строків продовження навчання. Про це йдеться у постанові Верховного Суду.

Так, Верховним Судом по справі³ встановлено, що 12.09.2005 р. між сторонами у справі розірвано шлюб. Під час їх спільного проживання 22.12.1998 р. народився син ОСОБА_3, який на даний момент досяг повноліття.

У січні 2017 року ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_4 про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини, що продовжує навчання.

Заявлені позовні вимоги ОСОБА_3 обґрунтовувала тим, що 12.09.2005 р. між нею та відповідачем розірвано шлюб. У період шлюбу в них народився син ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1. Син навчається в Інституті фізико-технічних та комп'ютерних наук Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича на першому курсі та потребує матеріального допомоги у зв'язку з навчанням, яку вона не може йому самостійно надавати.

Рішенням Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 16.11.2009 р. з ОСОБА_4 стягнуто аліменти на утримання неповнолітнього сина ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, у розмірі 300,00 грн. щомісячно до досягнення дитиною повноліття.

Рішенням цього ж суду від 14.09.2011 р. змінено розмір стягуваних аліментів і вирішено стягувати з ОСОБА_4 на користь ОСОБА_3 аліменти на утримання неповнолітнього сина ОСОБА_5 у твердій грошовій сумі в розмірі 450,00 грн. щомісячно

² Про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини: рішення Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 21.12.2018 р. Справа № 159/5714/18 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78751167>.

³ Касаційна скарга ОСОБА_3 на рішення Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 28.03.2017 р. у складі судді Беркешук Б. Б. та ухвалу Апеляційного суду Івано-Франківської області від 15.05.2017 р. у складі колегії суддів: Малеева А. Ю., Матківського Р. Й., Фединяка В. Д. від 23.01.2019 р. Справа № 346/103/17 // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79516702>.

до досягнення дитиною повноліття.

Згідно з довідкою від 09.03.2017 р. № 12.16-13, виданою Коломийським міськрайонним ВДВС ГТУЮ в Івано-Франківській області, борг зі сплати аліментів на утримання ОСОБА_5, відсутній.

ОСОБА_5 є студентом денної форми навчання за державним замовленням, зареєстрований і проживає у кімнаті АДРЕСА_1.

Згідно з довідкою від 01.12.2016 р. № 2673, виданою Чернівецьким національним університетом імені Ю. Федьковича, ОСОБА_5 отримує стипендію. При цьому в січні 2017 року нарахована стипендія в сумі 825,00 грн., в лютому і березні 2017 року стипендія не нарахована.

Відповідно до довідки від 23.12.2016 р. № 2843 ОСОБА_3 призначено державну соціальну допомогу як малозабезпеченій сім'ї.

У відповідача на утриманні є ще неповнолітня дитина від іншого шлюбу, зокрема, він сплачує за виконавчим листом, виданим 17.10.2011 р. Коломийським міськрайонним судом Івано-Франківської області, аліменти на користь ОСОБА_6 на утримання неповнолітнього сина ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_2, в сумі 400,00 грн. щомісячно.

Згідно з довідкою від 05.12.2016 р. № 1486, виданою Коломийською міською радою, позивач має ще одну дитину — ОСОБА_8, 2005 року народження.

Крім того, 29.12.2016 р. ОСОБА_4 подав відповідні документи для припинення підприємницької діяльності фізичною особою — підприємцем.

Також 03.06.2013 р. відповідач зареєстрував шлюб із ОСОБА_9, з якою та двома її неповнолітніми дітьми проживає за адресою: АДРЕСА_2.

Ухвалою апеляційного суду Івано-Франківської області від 15.05.2017 р. рішення суду першої інстанції залишено без змін. Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, апеляційний суд виходив із того, що рішення ґрунтується на обставинах і доказах, які були досліджені судом, і відповідає вимогам закону, при цьому доказів, які б свідчили про спроможність відповідача надавати допомогу в розмірі 1000,00 грн, немає.

Ухвалюючи рішення про стягнення з відповідача на користь позивача аліментів на утримання сина у зв'язку із продовженням навчання у розмірі 600,00 грн щомісячно, на час його навчання починаючи з 10.01.2017 р., але не більше як до досягнення ним 23 років, суд першої інстанції, з рішенням якого погодився апеляційний суд, врахувавши, що син сторін навчається на денній формі, у зв'язку з чим не в змозі офіційно працювати й отримувати доходи, а отже, потребує матеріальної допомоги на своє утримання на час навчання, і те, що на утриманні відповідача перебуває неповнолітній син від іншого шлюбу, зокрема він сплачує на його утримання аліменти в розмірі 400,00 грн щомісяця, та відповідач припинив здійснювати підприємницьку діяльність, дійшов обґрунтованого висновку, що аліменти в розмірі 600,00 грн відповідають потребам ОСОБА_5 у допомозі батька та можливостям останнього надавати таку допомогу.

Відмовляючи у задоволенні решти позовних вимог, суди дійшли правильного висновку про їх необґрунтованість, оскільки позивачем не надані докази, які б свідчили про спроможність відповідача надавати допомогу на утримання повнолітнього сина у розмірі 1000,00 грн.

Разом з тим колегія суддів не може погодитися з висновками судів щодо звільнення відповідача від обов'язку сплачувати аліменти під час перебування ОСОБА_5 на канікулах, оскільки чинним законодавством таке виключення не передбачене, а той факт, що під час канікул ОСОБА_5 не проходить навчання, не є підставою для звільнення від передбаченого ст. 199 СК України обов'язку батьків утримувати повнолітнього сина, який продовжує навчання, оскільки канікулярний час входить до періоду навчання.

У ст. 199 СК України законодавцем визначено обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей, які продовжують навчатися, тобто на весь період навчання, який охоплює період від вступу до закінчення чи відрахування з навчання.

Таким чином, висновок суду першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд,

щодо звільнення відповідача від обов'язку сплачувати аліменти під час перебування ОСОБА_5 на канікулах є таким, що не відповідає нормам матеріального права.

Суд ухвалив касаційну скаргу ОСОБА_3 задовольнити частково. Змінити рішення Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 28.03.2017 р.⁴ та ухвалу апеляційного суду Івано-Франківської області від 15.05.2017 р.⁵ шляхом виключення з них посилання на «без урахування часу канікул».

Таким чином, для стягнення аліментів на дитину, яка навчається після досягнення повноліття, необхідне встановлення строків продовження навчання, які враховують і період канікул.

Оскільки повнолітня особа, яка потребує утримання, продовжує навчання, слід установити дату початку і закінчення навчання.

Так, Верховним Судом по справі⁶ У лютому 2016 року ОСОБА_4 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_5 про стягнення аліментів на період навчання.

На обґрунтування позову зазначив, що він є студентом Донського державного технічного університету денної форми навчання і потребує матеріальної допомоги. Відповідач є його батьком, матеріальної допомоги йому не надає. Більшість його часу займає саме навчання, тому він не може влаштуватися на роботу і забезпечити себе самостійно. Матеріальну допомогу йому надає тільки мати, але вона не може повною мірою забезпечити усі його витрати, пов'язані з навчанням, оскільки її дохід є невеликим. Просив суд стягнути з відповідача на його користь аліменти на своє утримання в розмірі певної частини всіх видів його заробітку (доходу) щомісячно, починаючи від дня подання позову і до закінчення ним навчання, тобто до 15.07.2018 р.

Рішенням Дзержинського міського суду Донецької області від 17.01.2017 р. позов ОСОБА_4 задоволено частково.

Із ОСОБА_5 стягнуто на користь ОСОБА_4 аліменти на його утримання на період навчання в розмірі 1/8 частки з усіх видів доходів щомісячно, починаючи з 29.02.2016 р. до закінчення навчання, тобто до 15.07.2018 р. включно, а також на користь держави судовий збір у розмірі 551,20 грн.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що ОСОБА_4 у зв'язку із продовженням навчання потребує матеріальної допомоги, натомість відповідач не надає допомогу на утримання сина, проте є працездатною особою, працює та отримує заробітну плату. При цьому, визначаючи розмір аліментів, суд урахував стан здоров'я відповідача, а також те, що його дружина є інвалідом, хворіє та потребує витрат на лікування, а також він поніс витрати на поховання матері.

Рішенням апеляційного суду Донецької області від 23.02.2017 р. частково задоволено апеляційну скаргу ОСОБА_5, змінено рішення суду першої інстанції в частині строку стягнення аліментів.

Стягнуто з ОСОБА_5 на користь ОСОБА_4 аліменти на його утримання на період навчання в розмірі 1/8 частки з усіх видів доходів щомісячно, починаючи з 29.02.2016 р. до закінчення навчання, але не більше ніж до досягнення ОСОБА_4 двадцяти трьох років. В іншій частині рішення залишено без змін.

Судове рішення апеляційного суду мотивоване тим, що розмір аліментів, визначений судом першої інстанції, є достатнім для утримання повнолітньої дитини, яка продовжує навчання. При цьому суд урахував, що відповідач має можливість надавати таку матеріальну допомогу сину. Остаточний термін стягнення аліментів на користь позивача слід визначити до закінчення навчання, але не більше ніж до досягнення

⁴ Про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини, що продовжує навчання: рішення Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 28.03.2017 р. Справа № 346/103/17 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65605082>.

⁵ Про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини, що продовжує навчання: ухвала Колегії суддів судової палати з розгляду цивільних справ Апеляційного суду Івано-Франківської області від 15.05.2017 р. Справа № 346/103/17 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66539248>.

⁶ Касаційна скарга ОСОБА_5 на рішення Дзержинського міського суду Донецької області від 17.01.2017 р. у складі судді Скиби М. М. та рішення Апеляційного суду Донецької області від 23.02.2017 р. Справа № 225/1447/16-ц від 24.01.2019 р. // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79638694>.

останнім двадцяти трьох років, оскільки матеріали справи містять суперечливі дані щодо дати закінчення навчання.

У касаційній скарзі, поданій у березні 2017 року до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, ОСОБА_5, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просить скасувати рішення попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення, яким стягнути з нього на користь ОСОБА_4 аліменти в розмірі 1/24 частки з усіх видів доходів щомісячно, починаючи з 29.02.2016 р. до 30.06.2018 р. включно.

Доводи особи, яка подала касаційну скаргу, обґрунтовані тим, що суд першої інстанції не дав оцінку доказам у справі, а саме довідкам навчального закладу, в яких зазначено дату закінчення навчання позивача. Суди при визначенні розміру аліментів не врахували виплату відповідачем аліментів на неповнолітню дитину.

У червні 2017 року ОСОБА_4 подав відзив (заперечення) на касаційну скаргу, мотивований незгодою з доводами касаційної скарги.

Справа була передана до Верховного Суду. Касаційна скарга не підлягає задоволенню.

Суди встановили, що ОСОБА_5 є батьком ОСОБА_4 ІНФОРМАЦІЯ_1.

ОСОБА_4 навчається у Донському державному технічному університеті на другому курсі денної форми навчання за рахунок бюджетних коштів, у зв'язку з чим потребує матеріальної допомоги.

Крім того, ОСОБА_4 має хворобу ока, що потребує додаткових коштів на лікування.

Мати позивача — ОСОБА_6 мала дохід у середньому 3602,72 грн. на місяць у 2015 році та 3432,89 грн. у 2016 році, що вбачається з довідки з місця її роботи — ПАТ «ДТЕК Донецькобленерго», а також має на утриманні сина ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_2, батько якого помер.

ОСОБА_5 працює в державному підприємстві «Дзержинськвугілля», сплачує аліменти у розмірі 1/6 частки, після вирахування яких має щомісячний дохід у сумі 4980,37 грн.

Вирішуючи спір, суди, належним чином дослідивши та давши оцінку поданим сторонами доказам, урахувавши положення статей 182, 198, 199, 200 СК України, дійшли правильного висновку про те, що повнолітній ОСОБА_4 у зв'язку із продовженням навчання потребує матеріальної допомоги, натомість його батько, ОСОБА_5, такої допомоги не надає, маючи при цьому змогу та обов'язок її надавати, тому стягнули з нього на користь позивача аліменти на період його навчання згідно з вимогами закону, навівши обґрунтований розмір аліментів, урахувавши матеріальне становище сторін, їх стан здоров'я та сімейний стан.

Посилання касаційної скарги на те, що суди не взяли до уваги сплату відповідачем аліментів на утримання неповнолітньої дитини, безпідставні, оскільки розмір аліментів визначено судами з урахуванням усіх обставин справи, зокрема, що відповідач є працездатним, після сплати аліментів на утримання дитини має середньомісячний дохід, який дозволяє надати матеріальну допомогу своєму повнолітньому сину, що навчається і потребує у зв'язку з цим допомоги, у розмірі 1/8 частки.

Доводи касаційної скарги про те, що суд першої інстанції не дав оцінку доказам у справі, а саме довідкам навчального закладу, в яких зазначено дату закінчення навчання позивача, не спростовують законні та обґрунтовані висновки судів, оскільки зазначені обставини були предметом дослідження апеляційного суду та підставою для зміни рішення суду першої інстанції.

Судові рішення першої та апеляційної інстанцій ухвалені з дотриманням норм матеріального та процесуального права, з повним з'ясуванням судами обставин, що мають значення для справи, відповідністю висновків судів обставинам справи, а доводи касаційної скарги цих висновків не спростовують.

За таких обставин доводи касаційної скарги про неправильне застосування апеляційним судом норм матеріального права та порушення процесуального права є безпідставними.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення першої (в незмінній частині) та апеляційної інстанції — без змін.

Ухвалою суду касаційної інстанції від 10.05.2017 р. зупинене виконання рішення апеляційного суду Донецької області від 23.02.2017 р. до закінчення його перегляду в касаційному порядку. Враховуючи, що колегія суддів дійшла висновку про відсутність підстав для скасування цього судового рішення, його виконання підлягає поновленню.

Керуючись статтями 400, 401, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду постановив касаційну скаргу ОСОБА_5 залишити без задоволення.

Рішення Дзержинського міського суду Донецької області від 17 січня 2017 р.⁷ в незмінній частині та рішення Апеляційного суду Донецької області від 23 лютого 2017 р.⁸ залишити без змін.

Таким чином, для стягнення аліментів для повнолітньої особи у зв'язку із продовженням навчання, яка потребує матеріальної допомоги від своїх батьків, слід урахувати період навчання повнолітньої дитини, дату початку і закінчення навчання, які підтверджені довідками навчального закладу, в яких будуть зазначені ці дати.

Оскільки повнолітня дитина продовжує навчання, стягнення утримання від батьків відбудеться, якщо така дитина потребує матеріальної допомоги від своїх батьків.

Проаналізуємо третій юридичний факт: потреба повнолітньої особи у матеріальній допомозі.

Важливо зауважити, що відповідно до ст. 182 СК України (в редакції, чинній на час вирішення справи судами попередніх інстанцій) при визначенні розміру аліментів суд ураховує стан здоров'я та матеріальне становище дитини.

Так, за матеріалами справи⁹ встановлено, що позивачка звернулася до суду з позовом до відповідача про стягнення аліментів на утримання повнолітньої доньки, яка продовжує навчання, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що відповідач є її батьком, на даний момент вона є студенткою 1 курсу денної форми навчання Національного фармацевтичного університету, навчається на контрактній основі. Оскільки у зв'язку із продовженням навчання у зазначеному навчальному закладі донька потребує матеріальної допомоги, позивачка вважає, що відповідач повинен утримувати її до закінчення навчання. Просила стягнути з відповідача на користь доньки аліменти у розмірі 1/4 частини усіх видів його заробітку (доходу) щомісячно, до закінчення нею навчання. Строк навчання становить з 01.09.2018 р. до 01.07.2023 р., загальна вартість освітньої послуги складає 117500 грн. 00 коп., що підтверджується відповідними довідкою навчального закладу від 03.09.2018 р. № 72 та договором про навчання від 30.08.2018 р. № дФ-104. Оскільки відповідач позов визнав, повнолітня дитина продовжує навчання у навчальному закладі на денній формі навчання, у зв'язку з чим потребує матеріальної допомоги, тому пред'явлений позов є обґрунтованим та підлягає задоволенню.

При визначенні розміру аліментів необхідно враховувати вартість навчання, підручників, проїзду до навчального закладу, проживання за місцем його знаходження. Норми гл. 16 СК України не встановлюють самостійного, окремого від аліментних зобов'язань, обов'язку батьків брати участь у додаткових витратах на дочку, сина, що викликані особливими обставинами.

⁷ Про стягнення аліментів на період навчання: рішення Дзержинського міського суду Донецької області від 17.01.2017 р. Справа 2/225/39/2017 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64345047>.

⁸ Про стягнення аліментів на період навчання за апеляційною скаргою ОСОБА_2 на рішення Дзержинського міського суду Донецької області від 17.01.2017 р. Провадження № 22-ц/775/407/2017 від 23.02.2017 р. // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64971105>.

⁹ Про стягнення аліментів на утримання повнолітньої доньки, яка продовжує навчання: рішення Знамянського міськрайонного суду Кіровоградської області від 17.01.2019 р. Справа № 389/2956/18 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79261428>.

Незважаючи на те, що повнолітня особа у зв'язку із продовженням навчання потребує матеріальної допомоги від своїх батьків, стягнення утримання від батьків здійсниться тільки в тому випадку, якщо вони мають таку можливість.

Розглянемо четвертий юридичний факт: наявність у батьків можливості надавати таку допомогу.

Згідно зі ст. 182 СК України (в редакції, чинній на час вирішення справи судами попередніх інстанцій) при визначенні розміру аліментів суд ураховує: стан здоров'я і матеріальне становище платника аліментів; наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина та інші обставини, що мають істотне значення; наявність рухомого і нерухомого майна, грошових коштів; доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів, у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, сума яких перевищує десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи, якщо платником аліментів не доведене джерело походження коштів.

Отже, суд ураховує не тільки матеріальне становище платника аліментів, а й наявність у нього нерухомого та рухомого майна, що певним чином дозволить зменшити зловживання від платника, який отримує мінімальну заробітну плату, але має нерухоме майно на праві власності, завдяки якому може бути його стягнення на користь дитини.

При встановленні потреби в утриманні повнолітньої дитини суд повинен ураховувати всі джерела, що утворюють її дохід, обов'язок обох батьків щодо надання відповідної матеріальної допомоги і спроможність останніх її надавати.

Стаття 141 СК установлює рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини. Так, мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини, крім випадку, передбаченого ч. 5 ст. 157 цього Кодексу.

Так, за матеріалами справи¹⁰ встановлено, що рішенням Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03.07.2017 р.¹¹ позовні вимоги ОСОБА_3 задоволені частково. З ОСОБА_2 стягнуті аліменти на утримання повнолітнього сина ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, який продовжує навчання, у розмірі 1/6 частини з усіх видів заробітку (доходу) щомісячно, починаючи з 25.04.2017 р. та до часу закінчення навчання, але не більше ніж до досягнення ним двадцяти трьох років.

В апеляційній скарзі ОСОБА_2, посилаючись на те, що рішення суду першої інстанції ухвалене з порушенням норм матеріального права, просив його змінити, зменшивши розмір стягнутих із нього аліментів до 1/10 частини з усіх видів його заробітку, або визначити у твердій грошовій сумі, яка становить 1500 грн.

Перевіривши законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги і заявлених вимог, колегія суддів судової палати у цивільних справах Апеляційного суду Дніпропетровської області вважає, що апеляційна скарга ОСОБА_2 підлягає задоволенню частково, а рішення суду — зміні, виходячи з такого.

Стягуючи з відповідача ОСОБА_2 аліменти на утримання його повнолітнього сина ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, який продовжує навчання, суд першої інстанції виходив із того, що батько дитини має можливість сплачувати такий розмір аліментів щомісячно до досягнення сином двадцяти трьох років.

Однак із таким висновком суду повністю погодитися неможливо, оскільки він зроблений без урахування того, що мати дитини також не позбавлена обов'язку брати участь у матеріальному утриманні свого сина, однак, будучи працездатною, ніде при цьому не працює.

¹⁰ Про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини, яка продовжує навчання: Рішення Колегії суддів судової палати у цивільних справах Апеляційного суду Дніпропетровської області від 28.09.2017 р. Справа № 185/3410/17 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74487529>.

¹¹ Про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини, яка продовжує навчання: рішення Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03.07.2017 р. Справа № 185/3410/17 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67738269>.

З огляду на викладене, те, що відповідно до положень ст. 199 СК України батьки зобов'язані утримувати повнолітніх дочку, сина, якщо вони продовжують навчання та у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, до досягнення ними двадцяти трьох років, а також на те, що сам ОСОБА_4 також повністю не обмежений заробляти кошти для власного забезпечення, колегія суддів вважає за необхідне зменшити стягнутий із відповідача ОСОБА_2 розмір аліментів на утримання його повнолітнього сина ОСОБА_5 до 1/8 частини з усіх видів його заробітку (доходу).

Таким чином, колегія суддів вирішила апеляційну скаргу ОСОБА_2 задовольнити частково.

Рішення Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03.07.2017 р. у частині стягнутого з ОСОБА_2 розміру аліментів на утримання повнолітнього сина ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, який продовжує навчання, змінити, зменшивши стягнутий за рішенням суду розмір аліментів. Суд визначив, що мати також повинна надавати утримання повнолітній дитині нарівні з батьком.

Право на утримання припиняється у разі припинення навчання, але не пізніше, коли повнолітній особі виповниться 23 роки.

Стаття 71 ЗУ «Про виконавче провадження» встановлює порядок стягнення аліментів визначається законом та наслідки заборгованості зі сплати аліментів.

До ст. 196 СК України встановлює відповідальність не тільки за прострочення сплати аліментів, а й оплати додаткових витрат на дитину. Пеня за несвоєчасну сплату аліментів має подвійну природу: з одного боку, вона є способом забезпечення виконання обов'язку щодо утримання дитини, а з іншого — мірою відповідальності в разі невиконання чи неналежного виконання обов'язку.¹²

Так, згідно зі ст. 196 СК України у разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за домовленістю між батьками, отримувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка суми несплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, але не більше 100 відсотків заборгованості.

У разі застосування до особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, заходів, передбачених ч. 14 ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження», максимальний розмір пені повинен дорівнювати різниці між сумою заборгованості та розміром застосованих заходів примусового виконання, передбачених цією статтею.

Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів.

У разі прострочення оплати додаткових витрат на дитину з вини платника він зобов'язаний на вимогу їх отримувача сплатити суму заборгованості за такими витратами з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три відсотки річних із простроченої суми.

Платник додаткових витрат вважається таким, що прострочив оплату, якщо він не виконав свій обов'язок щодо оплати таких витрат у строк, установлений рішенням суду або за домовленістю між батьками, а в разі їх відсутності або невстановлення такого строку — після спливу семи днів після пред'явлення відповідної вимоги отримувачем додаткових витрат, який фактично їх оплатив.

Красицька Л. В. зазначає, що до питання порядку обчислення розміру неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів слід підходити з урахуванням визначення пені у ч. 3 ст. 549 ЦК України, та зазначає, що сума несвоєчасно виконаного аліментного зобов'язання визначається на 1 число місяця, наступного за місяцем, коли необхідно було сплатити аліменти. Відповідно, така сума заборгованості помножується на один відсоток

¹² Кулеба Н. Висновки ВСУ про розрахунки пені за сумою несплачених аліментів породили невизначеність із застосуванням ст. 196 СК / Н. Кулеба, О. Простибоженко, С. Савицкая // Закон і бізнес. — Вип. 12 (1310) 25.03–31.03.2017 р. — Режим доступу: http://zib.com.ua/ru/128140vivodi_vsu_o_raschetah_peni_po_summe_neuplachennih_alimentov.html.

(розмір пені) та на кількість днів, які минули до погашення заборгованості платником аліментів або до пред'явлення позову отримувачем аліментів.¹³

¹³ Красицька Л. В. Стягнення неустойки як спосіб захисту права дитини на утримання / Л. В. Красицька // Право та управління: електронне наукове видання. — 2012. — № 1. — С. 317–331 // <http://www.nbu.gov.ua/ejournals>.